

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

- ☐ On erittäin tärkeää ja odotettua, että koko koulutusjärjestelmää koskeva yhteinen selonteko laaditaan.
- ☐ Koulutuksen alueellisen kattavuus tulee varmistaa, mutta myös koulutuksen saatavuus kaikille asiakasryhmille jatkuvan ja elinikäisen oppimisen periaattein. Selonteko tulisi laatia koulutusmuotokohtaisen siilomaisen lähestymistavan sijasta asiakaslähtöisesti ja teemoittain.
- ☐ Selonteossa käsitellään nuorille tarkoitetun koulutuksen asemaa ja tehtäviä koulutusjärjestelmässä monipuolisesti, mutta aikuisille suunnatun koulutuksen kokonaisuus on puutteellinen. Varsinkin toisen asteen kokonaisuus on kirjoitettu vahvasti nuorten lukiokoulutuksen näkökulmasta ja se painottuu ensimmäistä tutkintoa suorittaviin nuoriin. Ammatillinen koulutus on paljon monimuotoisempaa ja opiskelijoista 2/3 on aikuisia. Myöskään aikuisille suunnattua yleissivistävää koulutusta ei voi selonteossa sivuuttaa. Aikuislukiokoulutuksella ja aikuisten perusopetuksella on tärkeä rooli koulutusjärjestelmässä ja paljon annettavaa myös tulevaisuudessa.
- ☐ Koulutuksen järjestämislupamenettelyä tulee tarkistaa selonteon tavoitteiden mukaisesti. Koulutuksen järjestäjien tutkintokieliä tulee moninaistaa työllisyys- ja kansainvälisyystavoitteiden mahdollistamiseksi. Valmistavan koulutuksen lupia tulisi myös mahdollistaa laajemmin oppivelvollisuuden ja maahanmuuttajataustaisten koulutustarjonnan vahvistamiseksi. Vaativan erityisen tuen riittävyys tulee varmistaa.
- ☐ Koulutusmuotokohtaiset rahoitusmallit tulisi yhdenmukaistaa. Eri koulutusmuotojen rahoitusmallien erot eivät tue opiskelijoiden yksilöllisiä opiskelupolkuja ja joustavia siirtymiä koulutusten välillä. Valtionosuusrahoituksella tulee voida tosiasiallisesti huolehtia koulutuksen järjestämisestä lakisääteisten veloitteiden osalta. Rahoituksen tulee olla ennakoitavaa ja mahdollistettava paikalliset ratkaisut asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Harkinnanvaraisten, kohdennettujen avustusten rahoitus on lyhytaikaista, epävarmaa ja sirpaleista. Niiden hallinnointi vie aikaa olennaiselta. Valtionavustuksia tulee olla kohtuullinen määrä ja ne tulee koota suuremmiksi kokonaisuudeksi.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

☐ Koulutuksen kehittämiseen ja osaamisen varmistamiseen tarvitaan pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta sekä innostava kaikille koulutusmuodoille yhteinen visio. "Kaikilla on oikeus oppia ja kasvaa sekä saada tarvitsemansa tuki ja ohjaus." "...ja raja-aidat ovat matalia mahdollistaen joustavat henkilökohtaiset valinnat". Ovat hyviä lähtökohtia yhteiselle visiolle, mutta toimenpiteissä ei nämä tavoitteet juurikaan korostu. Oppimisen mahdollistaminen vaihtoehtoisissa oppimisympäristöissä ja osaamisperusteisuuden lisääminen koko koulutusjärjestelmässä (osaamisjärjestelmässä) olisi tärkeitä näkökulmia korostaa.

☐ Tavoitetilassa korostuu koulutustason nostaminen, mutta osaamistason nostamiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet jäävät vaatimattomiksi. Ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksia sekä ammattiosaamisen ja ammattisivistyksen merkitystä ei ole tunnistettu.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

☐ Oppivelvollisuuden laajentamiseen ja jatkuvan oppimisen laajentamiseen liittyvät muutokset tulisi huomioida laajemmin toisen asteen koulutusten kehittämistavoitteissa. Jos "kaikilla on oikeus oppia ja kasvaa sekä saada tarvitsemansa tuki ja ohjaus", niin tarvitaan yksilöllistä osaamisen hankkimista ja vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä. Nivelvaiheisiin sijoittuvien koulusten sekä kartoitus- ohjaus- ja tukipalveluiden rakenne ja rahoitus tulisi suunnitella kokonaisuutena.

☐ Luonnoksessa tunnistetaan hyvin eri koulutusmuotojen välisen yhteistyön mahdollisuudet. Sen sijaan luonnos ei tunnista toisen asteen eri koulutusmuotojen erityispiirteitä, vahvuuksia eikä mahdollisuuksia. Osaamisperusteinen ja työelämälähtöinen ammatillinen koulutus tunnetaan maailmanlaajuisesti, sitä on tärkeää vahvistaa.

☐ Ammatilliseen perustutkintoon esitetään lisää yleissivistäviä opintoja, vaikka niiden osuus tutkinnosta on jo merkittävä. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon osien valintamahdollisuutta ei kuitenkaan lukiotutkinnon rakenteeseen esitetä, vaikka sillä voisi olla suuri merkitys lukiolaisten ammatinvalintaan ja jatko-opinnoissa menestymiseen. Lukiolaisille tulisi olla myös mahdollisuus kaksoistutkintoon ja kahden tutkinnon suorittaneilla tulisi riittää neljä kirjoitettavaa ainetta ylioppilastutkinnossa.

☐ Lukiokoulutuksen opiskelijat ovat pääosin nuoria ja oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeen suurelta osin oppivelvollisuuden piirissä. Sen sijaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden enemmistö on aikuisia. Työelämässä tarvitaan korkeatasoista ja uudistuvaa ammatillista osaamista. Perustutkintojen lisäksi ammatti- ja erikoisammattitutkintojen sekä muun ammatillisen täydennyskoulutuksen merkitystä ei

☐ Aikuislukioiden tehtävä järjestää koulutusta monimuotoisine opetusratkaisuineen yksilölliset lähtökohdat huomioiden on yhteiskunnassamme merkittävä sekä koulutus- että osaamistason nostamisen kannalta. Aikuislukiot mahdollistavat yksilöllisiä koulutuspolkuja niille, joiden oppiminen tai mahdollisuudet opiskella ovat haasteelliset. Aikuisten perusopetus ja lukiokoulutus mahdollistavat perusopetuksen tai lukion oppimäärän suorittamisen loppuun, jos sen suorittaminen on jäänyt kesken. Myös perusopetuksen arvosanojen korottaminen on mahdollista. Aikuisten lukiokoulutus tuottaa samanlaiset jatko-opintovalmiudet kuin nuortenkin lukiokoulutus.

☒ Aikuislukioissa voi opiskella aineopiskelijana, ilman tutkintotavoitetta. Tällöin tavoitteena on hankkia valmiuksia jatko-opintoihin pääsemiseksi tai työelämään. Aikuisille tarkoitettu yleissivistävä koulutus soveltuu hyvin myös harrasteopinnoiksi. Aikuislukioiden järjestämät aikuisten perusopetus, nivelvaiheen koulutus ja aikuisten lukiokoulutus muodostavat aikuisväestölle yhdessä selkeän ja yhtenäisen koulutuspolun korkea-asteelle.

☒ Maahanmuuttajataustaiset toisen asteen koulutuksen opiskelijat nähdään luonnoksessa toisella asteella kapeasti ammatillisen koulutuksen riittämättömien perustaitojen opiskelijoina. Näkökulmaa tulee tältä osin korjata ja laajentaa.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

-

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

☒ Selonteossa on tunnistettu hyvin vapaan sivistystyön merkitys koulutusjärjestelmässä ja sen vahvuuksia, kuten rooli aikuisväestön digiosaamisen vahvistamisessa. Vapaan sivistystyön yhteistyö eri koulutusmuotojen ja koulutusasteiden välillä tulisi kuitenkin näkyä selonteossa vahvemmin. Yhteistyön toteuttamiselle ei saisi muodostua lainsäädännöllisiä ja rahoituksellisia esteitä.

☒ Elinikäisen oppimisen merkitystä tulee nostaa vahvemmin esille luonnoksessa. Omaehtoisen vapaan sivistystyön koulutuksen arvo osaamisen ja hyvinvoinnin vahvistamisessa osana elinikäistä oppimista tulee tunnistaa.

☒ Maahanmuuttajien koulutuspolkukokonaisuus tulisi koota lukuun 3.11. Vapaan sivistystyön ja aikuisten maahanmuuttajien koulutus sekä aikuisten perusopetus eivät ole riittävästi huomioituna luonnoksessa.

☒ Osaamisperusteisuuden lisääminen vapaassa sivistystyössä sekä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen vahvistavat osaltaan eri koulutusmuotojen välistä yhteistyötä sekä vähentävät päällekkäistä koulutusta ja mahdollistavat yksilöllisiä opiskelupolkuja. Lisäksi osallistuminen työllistämisen edistämisen toteuttamiseen on luonteva osa kansalaisopistojen paikallista ja alueellista yhteistoimijuutta.

☒ On hyvä, että vapaa sivistystyö on tunnistettu tärkeänä maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjänä. Maahanmuuttajien opiskelupolkuja koskevassa osassa vapaata sivistystyötä ei kuitenkaan enää mainittu. Monella aikuisella maahanmuuttajalla suomen kielen tai luku- ja kirjoitustaidon opiskelu alkaa juurikin vapaan sivistystyön koulutuksissa, joten se on hyvä tunnistaa osana maahanmuuttajien koulutuspolkuja. On hyvä, että lukutaitokoulutuksen rahoituksen riittämättömyys on todettu luonnoksessa.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

☒ On totta, että osaamistarpeet eivät aina asetu koulutusjärjestelmän koulutustasoille. Jatkuvan oppimisen kokonaisuutta rakentaessa korostuukin tarve laatia koulutuspoliittinen selonteko asiakaslähtöisesti koulutusmuotoja korostavien siilojen sijasta.

☒ Osaamisperusteiset ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot sekä ammatillisen tutkintojen osat ja muu täydennyskoulutus vastaavat työelämän osaamistarpeisiin tarpeisiin joustavasti. Rahoitus on kuitenkin riittämätön. Koulutusjärjestelmää kuvaavassa kaaviossa ei tunnisteta edes nykytilannetta. Esimerkiksi tuotekehittäjän, lähiesimiehen, johtamisen ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat jo nyt erittäin suosittuja jatkotutkintoja korkeakoulutetuilla.

☒ Aikuislukiot tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuden vahvistaa korkeakouluopiskelun edellyttämiä valmiuksia sekä korottaa todistusvalintaa varten arvosanoja. Aikuislukioiden merkitys ja tehtävä tulee tunnistaa osana jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa.

☒ Jatkuvan oppimisen osalta koulutusjärjestelmän ohjaus- säätely- ja rahoitusjärjestelmää tulee kehittää siten, että sen avulla voidaan nopeasti vastata alueiden erilaisiin osaamisen kehittämisen tarpeisiin

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

☒ Selonteossa ei tunnisteta ollenkaan aikuisten taiteen perusopetusta. Aikuisten taiteen perusopetusta antavat mm. vapaan sivistystyön oppilaitokset. Useat aikuisten taiteen perusopetuksen suorittaneet hyödyntävät paitsi kertynyttä osaamista työelämässä, niin myös opinnoista saatua todistusta mm. vaihtaessaan työuraa.

☒ Aikuisten taiteen perusopetus antaa yksilölle tavoitteellisen itsensä kehittämisen mahdollisuuden ja vastapainoa työelämälle.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

☒ Opintososiaaliset etuudet tulee olla kokonaan KELAn piirissä. Koulutuksen järjestäjät eivät voi varmistaa yhdenvertaisuutta.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

☒ Maahanmuuttajien oppimista koskevat tavoitteet on selonteossa sijoitettu koulutusmuotojen yhteyteen. Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset tulisi olla tässä kootusti.

☒ Aikuisten perusopetus on perusopetuksen jälkeistä koulutusta ja sillä on oma selkeä ja tärkeä koulutustehtävänsä maamme aikuisväestön ja maahanmuuttajien yleissivistävien perustietojen ja -taitojen ylläpitämisessä ja vahvistamisessa. Aikuisten perusopetus tukee nivelvaiheen koulutusta ja kulkee valmentavan koulutuksen rinnalla. Lähitulevaisuudessa aikuisten perusopetuksen asema tulee vahvistumaan entisestään, kun oppivelvollisuutta laajennetaan 18 ikävuoteen.

☒ On hyvä, että esityksessä on nostettu kielitietoinen toiminta esille. Kulttuuri- ja kielitietoisien toimintamallin vieminen oppilaitoksen arkeen edellyttää pitkäjänteistä ja tavoitteellista toimintaa. Asia on syytä nähdä eri ammattikuntien tehtävien ja toiminnan kannalta. Tuen ja ohjauksen järjestäminen vaatii resursseja. Toiminnan suunnittelu ja toteutus vaatii myös osaamista. Kouluttautuminen aiheeseen ei voi nojata yksittäisten koulutustilaisuuksien varaan. Koulutuksen järjestäjät tarvitsevat tähän kohdennettua resurssia.

☒ Maahanmuuttajataustaiset opiskelijoiden jo hankitun osaamisen tunnistamiseen tarvitaan panostusta. Menetelmiä on kehitetty mm. hankkeiden avulla. Kehittämistä tarvitaan edelleen. Koulutuspolkuja saadaan lyhyemmiksi juuri tunnistetun osaamisen päälle rakennettujen suunnitelmien pohjalta. Osaamisperusteisuuden vahvistaminen kaikissa koulutusmuodoissa tukee myös maahanmuuttajataustaisten koulutus- ja urapolkuja.

☒ Tarvitaan yli hallintorajojen tehtävää yhteistyötä esim. koulutuksen järjestäjät ja työvoimahallinto sekä kunnan sosiaalitoimi ja työllisyyspalvelut. Lisäksi asiakkaan polkua ja sen etenemistä tukemaan tarvitaan yksilöllisempää ohjausta esim. uraohjaajia ja työvalmentajia. Tarvitaan räätälöityjä perustaitojen osaamista vahvistavia kokonaisuuksia. Kaikin tavoin tulee varmistaa, ettei asiakas häviä tai jää eri palveluiden väliin.

**Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat**

-

Aaltola Maija
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia - rehtori